

Verslag pastoraal congres 2-4 maart 2008 te Helvoirt

Thema: Small Christian Communities (scc's) als gaven voor de vitaliteit van parochies.

Kees Slijkerman

1. WAT IS EEN SCC?

De afkorting

De in dit verslag steeds terugkerende afkorting scc kan twee betekenissen hebben. De eerste c kan staan voor *church* en voor *Christian*. (Op pag. 3 gaat dr. E. Sengers hier verder op in.)

SCC = scc = small Christian community of small church community

SCC = scc = kleine christelijke gemeenschap of kleine kerkgemeenschap

Geen definitie maar drie categorieën

In verschillende lezingen kwam de diversiteit van scc's naar voren, waarbij verschillende definities gebruikt worden voor een scc. Zuster Maureen Colleary FSP uit de VS, bracht daar wat lijn in door drie categorieën te noemen:

1. Ministerial small community

Een bestaande (werk)groep, die een bepaalde dienst verricht in de parochie (zingen als koor, schoonmaken, liturgieën samenstellen, hulp aan noodlijdenden organiseren, besturen of een andere dienst), kan meer een scc worden. Dit kan door als groep ook tijd te nemen voor de spirituele christelijke kant (door gebedsmomenten, uitwisseling van persoonlijk geloof, bespreken van een evangelietekst) en voor het gemeenschap-zijn, het meeleven met elkaar.

2. Seasonal small community

Een groep die gevormd wordt om een serie bijeenkomsten te hebben, bijvoorbeeld voor een vorming(scursus) van zes avonden.

3. Ongoing small community

Een permanente groep die elke week of veertien dagen anderhalf uur bijeenkomt in een huiskamer, om mee te leven met elkaar, samen te bidden, iets te lezen/leren en dienstbaarheid naar buiten te stimuleren.

Parochie als gemeenschap van kleine gemeenschappen

Volgens zuster Maureen is het de bedoeling dat de tijdelijke gemeenschappen zich ontwikkelen tot permanente gemeenschappen. Zij heeft zich gespecialiseerd in het begeleiden van bisdommen en parochies die het opzetten van scc's willen bevorderen. Zij is één van de vijftien full-timers van de internationale katholieke organisatie Renew. Deze organisatie biedt training van lekenleiders, materialen en begeleiding. Renew werkt vooral in het Engelse taalgebied, maar ook in het bisdom Roermond.

Als doel houdt Renew voor ogen dat parochies gemeenschappen worden van kleine gemeenschappen.

Kleine gemeenschappen ontstaan niet vanzelf. De motivatie om er aan deel te nemen groeit langzaam. De weg naar permanente groepen kan gaan via een aantal series van zes bijeenkomsten, zoals dat bij Renew gebruikelijk is: zes bijeenkomsten in de Veertigdagentijd en zes in het najaar.

Voor een goede groepsdynamiek en het kunnen meeleven met elkaar is een groepsgrootte van acht tot twaalf mensen ideaal. Bij zestien deelnemers kan beter gesplitst worden in twee groepen. Groepjes van drie en vier kunnen beter samengevoegd worden.

2. BIJZONDERHEDEN UIT DE VERSCHILLENDE LEZINGEN

Waarom scc's nodig en nuttig zijn

Mgr. dr. E. de Jong sprak over Small Christian Communities als gaven voor de vitaliteit van parochies. Hij schetste de veranderde samenleving en noemde daarbij als gevolgen:

- a. eenzaamheid voor veel mensen groot probleem
- b. persoonlijke ontmoetingen slechts oppervlakkig
- c. sociaal cement verdwenen
- d. anonieme christenen, in de zin van: men kent elkaar niet.
- e. als gelovige is het moeilijk overeind te blijven'

Hij pleit voor het vormen van scc's en ziet daarin veel voordelen: 'Mensen groeien aan elkaar. In deze tijd waarin de dreiging groot is dat gelovigen meer en meer alleen komen te staan, is het dringend nodig elkaar in de diepere dimensies van het leven te ontmoeten.

Het is geen sensitivity training, maar maakt mensen wel gevoelig voor elkaar.

Het is geen therapeutische groep, maar voorkomt wel sommige psychische problemen.

Het is geen chat-sessie, maar kan wel mensen uit hun eenzaamheid halen.

Het is geen relatie-bureau, maar kan wel leiden tot relaties.

Het is geen denktank, maar er kunnen schitterende ideeën geboren worden.

Je bent deel van de groep, maar het ontwikkelt je persoonlijkheid.

Je engageert je aan de groep, maar je wordt er innerlijk vrij door.

Je bent er een avond in de week mee kwijt, maar je wint er veel tijd mee.

Je hebt aandacht voor anderen, maar krijgt die tienvoudig terug.'

Actief geduld nodig bij tegenwerking

Dr. C.T.M. van Vliet, pastoor en theoloog, ging in op de vragen: Hoe passen SCC's bij de besluiten van het Tweede Vaticaans concilie? Binnen welk kerkbeeld komen (leden van) SCC's tot hun doel, roeping en zending? Hij signaleerde dat de besluiten van Vaticanum II niet zonder weerstanden tot stand kwamen. Theologen als Y. Congar en H. de Lubac, waarvan de ideeën tijdens het concilie werden aanvaard, hadden in de jaren daarvoor veel weerstand ondervonden. Ze hadden zelfs spreekverboden en publicatieverboden gehad.

Later werden ze gerehabiliteerd en tot kardiinaal benoemd.

Van Vliet over Y. Congar: 'Hij schrijft dat hij ongeduldig is bij het wachten op de metro, maar beseft dat de grote dingen van het leven om geduld, een actief geduld (*patience active*) vragen. En hij spreekt de overtuiging uit, dat het kruis de voorwaarde is voor ieder heilig werk.'

Waarom tegenwerking? Van Vliet: 'Ik wil wijzen op twee redenen. Allereerst: men kan wel beweren dat iets van de Heilige Geest komt, maar is dat dan altijd wel het geval? Is soms de menselijke geest met alle menselijke ondeugden niet overheersend? Er is daarom uitzuivering nodig. Er is "onderscheiding van geesten nodig" (vgl. 1 Kor 12,10). De ware vruchten van de Geest zullen in dat pijnlijke proces zichtbaar worden en vruchtbaar worden voor de grotere kerkgemeenschap. Een tweede reden van tegenwerking is, dat het nieuwe en het onbekende voor sommige mensen bedreigend overkomt. Sommige mensen willen alles bij het oude en het vertrouwde laten en openen als christenen hun hart niet voldoende voor het nieuwe dat van Boven komt. Paulus schrijft: "Blust de Geest niet uit, kleineert de profetische gaven niet, keurt alles, behoudt het goede. Houdt u verre van alle soorten van kwaad" (1 Tes 5,19-22). Leven volgens dit devies vraagt om een actief gebedsleven en om een ontvankelijke en ook studieuze levenshouding.'

Kerkbeeld

In het kerkbeeld en zelfverstaan van de katholieke Kerk onderscheidde pastoor Van Vliet acht dimensies: 'Van de acht hoofdstukken van Lumen Gentium (LG) kan geen enkel hoofdstuk gemist worden, wanneer men op zoek is naar een evenwichtige visie op de Kerk. Met haar acht dimensies schildert LG het zelfverstaan van de katholieke Kerk. Het is van belang die acht dimensies in theologie en in het kerkelijke leven telkens weer tot een synthese samen te brengen. Kerk als Volk van God geïsoleerd zien van de overige dimensies is eenzijdig - zeker in de interpretatie van het Volk van God als zijnde slechts de basis. Eveneens is het eenzijdig wanneer alle nadruk gegeven wordt aan het bisschopsambt - zeker wanneer dat de vorm aanneemt van een juridisch, defensief en verwereldlijkt episcopaat, zoals dat bijv. niet vreemd was aan de Kerk ten tijde van

de protestantse reformatie. Belangrijk is dus een theologische synthese van de acht dimensies of kleuren. Deze dimensies worden vaak zichtbaar en ervaarbaar in de SCC's, die immers bewust in het geheel van de r.k. Kerk willen staan. Zo kunnen de SCC's bijdragen aan het tot leven brengen van de authentieke visie op Kerk, zoals Vaticanum II deze heeft verwoord.'

'De in de documenten van Vaticanum II ontvouwde *communio*-theologie van het Volk van God baseert zich uiteindelijk op de trinitaire zelfmededeling van de liefde van God in de heilsgeschiedenis. God is de volmaakte *communio* van Vader, Zoon en Heilige Geest. Hij openbaart zich en schenkt deelname aan Zijn trinitaire *communio*. De universele Kerk en de kleine kerkgemeenschappen zijn geroepen die *communio* met God en van mensen met elkaar te realiseren. Juist de SCC's kunnen deze *communio* voor hun deelnemers en hun omgeving heel concreet maken.'

Het primaire doel van scc's

Van Vliet waarschuwde ook voor misplaatste verwachtingen ten aanzien van scc's. Het primaire doel van scc's moet volgens hem gerespecteerd worden. Hij zei: 'Vanzelfsprekend hebben SCC's een zending naar buiten toe. Voor kleine kerkgemeenschappen geldt immers niet: "*for members only*". Maar dat betekent niet dat SCC's geïnstrumentaliseerd kunnen worden om de problemen op te lossen waar de kerkelijke organisatie voor staat. (...) Het primaire doel van de SCC's is immers niet het instandhouden van de kerkelijke organisatie, maar de groei van afzonderlijke gelovigen tot bewuste en actieve gelovigen door hen binnen een kleine kerkgemeenschap een "geestelijk en emotioneel thuis" te bieden.

De focus op de Kerk of op Jezus?

Socioloog dr. E. Sengers sprak over Small Christian Communities en gemeente- en geloofs-opbouw in de katholieke kerk. Mogelijkheden en valkuilen bij het vormen en continueren van SCC's.

Hij signaleerde in de literatuur dat er twee namen gebruikt worden: kleine *christelijke* gemeenschappen en kleine *kerkgemeenschappen*. Daar gaan verschillende visies achter schuil. Zijn voorkeur gaat uit naar kleine christelijke gemeenschappen. Sengers: 'Welke func-

tie kunnen kleine kerkgemeenschappen nu hebben in de opbouw van katholieke geloofsgemeenschappen?

Ten eerste moet gezegd worden dat als je echt een gemeenschap op wil bouwen op basis van kleine kernen, dan moet je dat ook consequent en systematisch, en met overtuiging doen. Kleine kerkgemeenschappen die 'erbij' horen, die 'er ook' zijn, zijn gedoemd te falen.'

Ogenschoon staat Sengers' aansporing tot consequent gedrag op gespannen voet met een van zijn eindconclusies: 'Kleine groepen kunnen een belangrijke rol spelen in de aanpassing van de kerk aan de eisen van de huidige tijd. En kleine groepen bieden een kader waarin persoonlijke aandacht en zorg gecombineerd kunnen worden met persoonlijke en spirituele groei. Kleine groepen bieden dus veel voordelen, waarbij we in deze conclusie de mogelijke nadelen even zullen laten liggen. Ik zie het echter als een verkeerde weg om nu parochies om te vormen in netwerken van kleine groepen, en bestaande groepen als kleine kerkgemeenschap te benoemen. De kleine groepen komen dan te sterk in de focus van kerkopbouw, van kerkorganisatie, en ze lopen dan het gevaar alleen die mensen te bereiken die nu ook al in de kerk bereikt worden.

Het is spannender om ze te benoemen als kleine christelijke groepen, als kleine geloofsgroepen. Dan is de focus niet de kerk, maar de persoon van Jezus en hoe we in deze tijd christelijk kunnen leven. Dan is er meer de gelegenheid om niet-kerkelijken, of nog niet-kerkelijken die spiritueel willen groeien, uit te nodigen bij deze groepen. Dan is er ook de gelegenheid om andere vormen te ontdekken waarop je kunt oefenen hoe Jezus na te volgen, anders dan door gebed, liturgie en Bijbellesing.'

Verschillende methodes naast elkaar

Naast de Renew-methode, die zuster Maureen presenteerde en die door het bisdom Roermond wordt uitgetoetst, werden in workshops en in een informatieboek¹ onder meer gepresenteerd het WeG-concept (met de geloofsvorming Opnieuw Beginnen), de Alpha-cursus en

¹ *Kleine gemeenschappen in parochieverband, waarom en hoe?* Gratis als 0220 op www.stucom.nl en in drukwerk voor 5 euro incl. verzendkosten te bestellen: tel. 0492-554644, info@kcv-net.nl.

het Kleine Kerkgemeenschappenproject van het Aartsbisdom Utrecht.

Wat doet een pastor hiermee?

Tijdens de laatste ochtend ging het over: Wat doet een pastor met al die mogelijkheden die aan SCC's verbonden zijn? Hoe kan een pastor in zijn parochie(s) SCC's starten, continueren en voeden?

Pastoor drs. Ad Verest uit Eindhoven pleitte voor een pastorale aanpak volgens het voorbeeld van de *vroedvrouw*. Die verwekt zelf het leven niet. Haar taak is: het leven dat zich aandient geboren te laten worden. Zo kan de pastor het leven en de charisma's die de Geest in parochianen verwekt geboren laten worden. Deze houding vereist van een pastor veel zelfbeheersing en luisterbereidheid. Zo vertelde pastoor Verest over een vergadering met een aantal jongeren: 'Na een tijdje besluiten we die jongeren samen te roepen en hen slechts één vraag voor te leggen om daarover hardop te dromen: "wat zou je wensen dat deze parochie en deze pastoor voor jou zou betekenen en wat zou je wensen dat jij voor deze parochie en deze pastoor zou betekenen?" Ik herinner me nog die avond mijn tong zowat te hebben afgebeten om maar niet vóór mijn beurt de antwoorden van de jongeren te doorkruisen met mijn eigen visie over wat de jongeren zouden moeten gaan doen. Nee, ik ben bewust gestorven aan mijn eigen concepten om alleen plaats te maken voor wat Gods Geest in die paar jongeren ter sprake zou brengen. En zo geschiedde.'

Ook diaconaal en missionair

Prof. Dr. F. van Iersel, hoogleraar praktische theologie in Tilburg en tevens diaken, had het hele congres geluisterd en kwam als laatste spreker aan het woord. Hij had een serie adviezen aan de aanwezige pastores in verband met het opzetten en begeleiden van scc's.

1. Biedt *inspiratie* door je eigen geloof te delen.
2. Geef parochianen *oriëntatie* door dingen bij hen als charisma te benoemen en als apostolaat. Daarmee geeft je hen een referentiekader.
3. Zie het belang van *binding* aan elkaar en zorg voor elkaar, het belang van persoonlijke aandacht.
4. Organiseer en durf te *denken in doelen* die je wilt bereiken, wees daar niet vies van. Veel pastores krijgen een burn-out omdat ze geen

doelen stellen, dus ook nooit tevreden kunnen vaststellen dat ze doelen bereikt hebben.

5. Scc's kunnen alleen als vierende gemeenschap bestaan. Geloofsverdieping en catechese zijn belangrijk, maar ook de diaconie. Scc's zijn niet volledig kerk als het *diaconale element* ontbreekt. Vorm ook scc's met een diaconaal missionair profiel, waarin bijvoorbeeld ex-gedetineerden een plek kunnen krijgen. En maak daarbij de bronnen van ons geloof ook voor hen toegankelijk.

6. De *participatie* van de pastor zelf aan een scc is van belang. Voor het ontwikkelen van scc's is het cruciaal dat niet de pastor maar een van de deelnemers de leiding krijgt. Bij alle methodes wordt dat benadrukt. Als de pastor zelf de leiding neemt dan gaat de groep ter ziele bij zijn vertrek en dan worden de aanwezige kwaliteiten van gelovigen niet benut.

Spannend voor pastores

Prof. Fred van Iersel signaleerde dat het kenmerkend voor pastores spannend is om zelf, als lid, deel uit te maken van een scc. Hij moedigde hen aan om dat toch te doen en om in zo'n groep ook zelf te vertellen over hoe je tot geloof bent gekomen en over dips in eigen leven.

Taakverdeling in pastoraal team

Zuster Maureen had al benadrukt dat het belangrijk is dat de pastor zelf eerst heeft ervaren hoe het is om in een scc je geloof met anderen te delen. Zonder die ervaring kan een pastor moeilijk zijn parochianen aansporen aan een scc deel te gaan nemen. 'En als wij bang zijn mensen uit te nodigen voor een scc, dan wordt het niets'. Aldus zuster Maureen Colleary.

Waar parochies door een pastoraal team geleid worden - zoals in het Aartsbisdom Utrecht - zou volgens prof. Van Iersel een taakverdeling afgesproken kunnen worden, waarbij het ene teamlid zich inzet voor *transformatie*, door zoveel mogelijk parochianen in scc's bijeen te brengen, en het andere teamlid meer staat voor *integratie* in het geheel. Want iedereen moet zich vrij voelen om wel of niet in een scc te gaan.

Dr. Erik Sengers had het belang van scc's al enigszins gerelativeerd door te zeggen: 'We moeten accepteren dat er ook mensen zijn die van de kerk bepaalde diensten verwachten, een doop, een huwelijk, die gewoon in een kerk-

dienst willen komen en een kaarsje op willen steken, die naar een bedevaartplaats komen en verder niet bij een gemeenschap betrokken willen zijn, die geld geven en het parochieblad willen ontvangen en zo de kerk een warm hart toedragen. Ook voor deze mensen moet de kerk open blijven staan, ook occasionele bezoekers moeten niet het gevoel krijgen dat ze direct in een groep moeten deelnemen. Natuurlijk hebben we als kerk ook bij deze mensen het ideaal dat hun leven moge veranderen, maar we weten niet hoe de Geest in het leven van deze mensen werkt.'

Lezingen gepubliceerd

Teksten en lezingen van het congres zijn te vinden op www.stucom.nl/parochie. Een overzicht staat daar onder 0193. Op 0220 staat de tekst van het nieuwe informatieboek dat alle congresdeelnemers kregen: *Kleine gemeenschappen in parochieverband, waarom en hoe?* Overzicht van - en vergelijking tussen verschillende methodes. Dit is ook in drukwerk verkrijgbaar via info@kcv-net.nl of tel. 0492-554644, 57 blz. voor 5 euro incl. verzendkosten.

3. NAWOORD EN VERVOLG

Dit was het 5e Pastoraal Congres (2002-2008), georganiseerd door de gezamenlijke nieuwe bewegingen. Alle vijf waren van zondagavond t/m dinsdagmorgen. De eerste vier werden goed bezocht door 50 tot 70 deelnemers. Dit vijfde werd zeer goed bezocht: door 110 deelnemers. Het onderwerp Small Christian Communities leeft. Voor het eerst waren ook leden van pastoraatsgroepen uitgenodigd, was er actieve betrokkenheid van de Faculteit Katholieke Theologie (Utrecht en Tilburg) en de Tiltenberg (ambtsopleidingen bisdom Haarlem) en werd intensief gebruik gemaakt van e-mail en internet.

De sfeer was in al deze congressen goed. Deelnemers zijn blij met de ontmoetingen, gezamenlijke maaltijden, Eucharistievieringen, getijdengebieden en de inhoud van de lezingen. De afwezigheid van polarisatie valt steeds weer op.

Scc-bulletin

Er komen nieuwe materialen voor scc's beschikbaar en er zijn meer ervaringen uit te wisselen. Wilt u daarvan op de hoogte blijven, vraag dan via kees@stucom.nl het *scc-bulletin*. Dat zal alleen verschijnen als er iets te melden valt (per e-mail), ook over het volgende pastoraal congres.

Uw ervaringen met de verdere uitwerking van ideeën die in dit pastoraal congres zijn gepresenteerd zijn welkom.

Kees Slijkerman, 18 maart 2008,
kees@stucom.nl, www.stucom.nl

Voor foto's en een overzicht van alle beschikbare teksten van dit congres: zie 0193 op www.stucom.nl
Voor meer informatie over de verschillende methodes die genoemd worden: zie www.stucom.nl/parochie

Dit is document 0225 op www.stucom.nl